

M. B.-N.

"The Copernican Revolution. Planetary Astronomy in the Development of Western Thought", Thomas S. Kuhn, Cambridge 1957 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 5/2, 281-282

1960

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wprowadzeniem w przemyśle napędu parowego. Książka obejmuje przeto okres od ok. 450 r. p.n.e. aż do 1775 r. n.e.

Autor rozpatruje następujące okresy techniki dymarkowej: sprzed podboju rzymskiego (ok. 450—50 r. p.n.e.), okres panowania rzymskiego (do ok. 410 r. n.e.), okres anglosaski (do r. 1066), zniszczenie przemysłu w okresie najazdu Normanów (do r. 1154), okres średniowieczny. Następnie omawia okres procesu pośredniego wytopu żelaza, tj. okres techniki wielkopiecowej, poruszając także wiele szczegółów stosowania żelaza.

Wykład uzupełniony jest kilkudziesięciu rysunkami w tekście i reprodukcjami na planszach, mapkami, kilkunastu załącznikami, stanowiącymi wyciągi z materiałów źródłowych, jak również wykazem literatury i indeksami.

S. P.

Brygida K ü r b i s ó w n a, *Dziejopisarstwo wielkopolskie XIII i XIV wieku*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1959, s. 301.

Praca jest rozszerzeniem i pogłębieniem tematu „Studiów nad kroniką wielkopolską” (Prace Komisji Historycznej PTPN, t. XVII z. 1, 1952), obejmując analizą i krytyką całą annalistykę wielkopolską, a zatem dotyczy pokażnej części naszej średniowiecznej spuścizny historiograficznej.

Nie wchodząc w dyskusję nad merytorycznymi wynikami pracy, które zapewne znajdują obszerne omówienie gdzie indziej, stwierdzić należy z dużą satysfakcją, że autorka zdaje sobie w pełni sprawę z wartości zbadanych przez siebie źródeł dla dziejów życia umysłowego i kultury naukowej w Polsce średniowiecznej, poświęcając tym zagadnieniom sporo uwagi. Toteż praca wnosi nie tylko nowe spojrzenie na bardzo obszerny materiał źródłowy pomijany dotychczas niemal całkowicie przez historyków nauki tego wczesnego okresu, lecz również przedstawia jego interpretację z punktu widzenia początków rozwoju kultury umysłowej w Polsce. Jest to poważny wkład do zrozumienia epoki, tak mało dotychczas od strony historii nauki zbadanej.

P. C.

Thomas S. K u h n, *The Copernican Revolution. Planetary Astronomy in the Development of Western Thought*. Harvard University Press, Cambridge 1957, s. XVIII + 296.

Książka T. S. Kuhna, wykładowcy historii nauki w uniwersytecie kalifornijskim w Berkeley, dostarcza wiadomości o rewolucji kopernikańskiej, która zmieniła poglądy na budowę wszechświata.

Aby zrozumieć filozoficzne, humanistyczne i techniczne elementy teorii Kopernikańskiej, trzeba poznać ewolucję myśli naukowej dokonującej się od czasów starożytnej Grecji. Autor omówił przy tym zagadnienie nie tylko z punktu widzenia filozoficznego i astronomicznego, lecz również przedstawił wierzenia i przekonania, panujące wśród ludzi od najdawniejszych czasów.

Na tle pełnego obrazu teorii naukowych i mitów, uznających geocentryczny układ wszechświata, autor nakreślił odkrycia Kopernika jako przeciwieństwo tradycyjnych poglądów astronomicznych. Odkrycie Kopernika i stworzona przez niego heliocentryczna teoria wszechświata miały obok znaczenia naukowego również skutki socjalne i ekonomiczne.

W końcowej części pracy autor poddał analizie dzieło Kopernika *De revolutionibus*, nawiązując jednocześnie do późniejszych odkryć Newtona.

Dzieło T. S. Kuhna o teorii Kopernika z punktu widzenia historii teorii astronomicznych i z uwzględnieniem współczesnej astronomii jest cennym i ciekawym wkładem do historii nauki.

M. B-N.

Émile G u y è n o t, *Les sciences de la vie aux XVIIe et XVIIIe siècles. L'idée d'évolution*. Editions Albin Michel, Paris 1957, 462.

Dzieło znakomitego biologa szwajcarskiego Emila Guyènota jest wznowieniem wydanej jeszcze w 1941 r. książki pod tym samym tytułem.

Naczelną ideę pracy wyraża autor w następujących słowach: „W końcu XVIII wieku została stopniowo skonstruowana a następnie sformułowana teoria ewolucji, która musiała wywołać nadzwyczajny pęd do badań z zakresu nauk przyrodniczych i odnowić filozofię naukową. To kapitalne wydarzenie było wynikiem stopniowych narodzin (lente gestation); stało się ono możliwe dzięki postępowi dokonanemu w różnych dziedzinach biologii. Historię tego postępu próbowałem odtworzyć” (s. 1).

Koncepcję swoją przeprowadza Guyènot przytaczając ogromny materiał faktyczny z rozmaitych dziedzin nauk biologicznych na przestrzeni XVI—XVIII stuleci.

Autor kreśli pasjonujący obraz walki toczącej się w ciągu dwóch wieków pomiędzy tradycją a nowymi ideami, „jałowymi hipotezami a płódnymi odkryciami, między naiwnością a głębokimi ideami, niewiarygodną głupotą i błyskawicami geniuszu” (s. 441).

Szwajcarski historyk biologii zwraca szczególną uwagę na to, jak duch ludzki stopniowo się wymyka spod starych śmiesznych przesądów i tradycyjnych dogmatów, jak staje się on coraz bardziej wymagający. Bezpośrednia obserwacja, eksperyment, doskonalenie jego metod — oto nowe środki badawcze. Szerokie spojrzenie i wycucie historyczne — a nie zawężony horyzont kolekcjonera — charakteryzuje autora książki. Przejawia się to w próbach szerokich syntez, wykazywaniu zależności idei biologicznych od teorii filozoficznych, „tyranii tradycji”, wpływów społecznych i politycznych. Dzięki tym zaletom narracji powstanie transformizmu Lamarcka — którym Guyènot kończy swe dzieło — nie jest dla czytelnika niespodzianką i zaskoczeniem, lecz prawidłowym ukoronowaniem długiego historycznego procesu społecznego i naukowego. Prawda, można by polemizować z pozytywistycznymi inklinacjami autora przy interpretacji niektórych teoretycznych i filozoficznych problemów, lecz to przekracza ramy tej notatki.